

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת בהר

א. קדושת לוי.

פרק כה' פסוק ב' :

ושבתה הארץ לה' (כה, ב). כי איתא בכתבי האר"י ז"ל (שער הפסוקים פ' כי תשא ד"ה ואתה) 'ואתה תדבר אל בני ישראל את שבתותי תשמורו' כו' (שמות לא, יג), ואיתא בטור (סי' רפא) כי כשעת שעבוד מצרים היה משה רבינו עליו השלום מבקש מפרעה שיהיו ישראל נחים יום אחד בשבוע מעבודה, ובחר את יום השבת, ובשעה שנצטוונו על השבת, אזי שמה משה במתנת חלקו (נוסח תפילת שחרית של שבת), כי הוא מקודם הציווי-עלה כמחשבתו שזה יום מנוחה. וזה פירוש 'ואתה תדבר, כי אתה מקודם צוית לנוח

בשבת. וזהו את 'שבתותי' תשמורו, שיהיו ישראל נוחים בשבת לא כשביל מנוחת עבודתם, רק מחמת מצוה השם יתברך לשבות בשבת*.

וזהו ושבתה הארץ שבת לה', כי דרך העולם לחרוש שדה שנה אחד ולהניח בור שנה ב' כדי שיהיה יפה להוציא הזרע (ע"י ב"ב כט, א), על זה בא מאמר השם יתברך ושבתה הארץ שבת לה', שבשנת השמטה שישבות הארץ, לא תהיה השביתה מחמת טובות הארץ, רק שבת לה', מחמת צווי השם יתברך*:

אלו

1. לכאורה מה הקושי, והאם יש לך תשובה פשוטה וישנה מן התשובה שפרשנו אמת?
2. למה פרשנו מביא את המדרש על מה רבינו ואמה הוא מסייע לך?
3. האם יש השת לך נקבץ בימי קראית?
4. מה חשיבות יש לך אנו נשמור שמיטה כציווי הקב"ה דוקא ואל מה לה יחנק אותנו?

* * *

ב. המהר"ל עם פירוש הרב ז. זלצר.

פרק כה' פסוק יח':

"ועשיתם את תקתי ואת משפטי תשמרו ועשיתם אתם וישבתם על הארץ לבטח"

(ויקרא כ"ה י"ח)

רש"י: שבעוון שמיטה ישראל גולים שנאמר: "או תרצה הארץ את שבתותיה".

השנה השביעית (השמיטה) מעידה על קדושת הארץ כשם שהיום השביעי (השבת) מעיד על קדושת העם

מה הקשר בין שמיטה לגלות?
עונה המהר"ל:

השבת ביום השביעי מוכיחה על קדושתם של ישראל. בגלל קדושתם ניתנה להם שבת קודש.

וכך באותה מידה השמיטה שבשנה השביעית מוכיחה על קדושתה של הארץ שבגלל קדושתה ניתנה לה השמיטה שהיא "שבת לה". וכאשר שכיתת הארץ אינה מקוימת פירושו של דבר שמתחסיים לארץ כאל ארץ שאיננה קדושה כארץ מארצות העמים ולכן גלו ממנה (לארצות העמים). וכך כותב המהר"ל בסגנונו התמציתי:

השמיטה מורה על קדושת הארץ (בכך) שיש לארץ שבת לה' וכדכתיב (ויקרא כ"ה) ושבתה הארץ שבת לה'. והנה (רואים אנו ש) יש קדושה לארץ. וכאשר אינם שובתים בשמיטה (אזי) כאלו (ש) אין כאן קדושת הארץ ולפיכך גולים ממנה כאשר מבטלים קדושת הארץ.
(חדושי אגדות א' ע' כ"ה)

הארץ הקדושה דומה לעם הקדוש. לעם ישראל יש שבת ולארץ יש שבת. הארץ, לפי דברי המהר"ל, היא מין ישות חיה הזקוקה לשכינה רוחנית ממש כמו העם וכאשר אין השכינה מקוימת פולטת הארץ את היושבים בה, באומרה, כביכול: אם אין אתם מתיחסים אלי כאל ישות קדושה אלא כארצות שאר העמים אזי אין שום סיבה שתשבו דוקא בי, בארץ ישראל.

שאלות

1. איך רש"י לומד את צנין האלות דוקא?
2. כמה הארץ דומה לישראל?
3. כמה דוקא צונן האלות?
4. התוכף לנסות להסביר מהי דעת המהר"ל על המושג "קדושה" מתוך דבריו כאן?

* * *

ג. ספורנו עם פירוש הרב י. קופרמן.

פרק כה' פסוק יט': (יט) ואכלתם לשובע. שיהיו הפרות רבי המזון⁶³, קענן שיהיה בעמך⁶⁴ שיהיה מספיק לגדול כמו לקטן, קמעה ז"ל: אוכל קמעה ומתברך במעיו⁶⁵ (תורת כהנים לבחוקותי כו. ה), ויסקיקו פרות הששית גם לשביעית⁶⁶. וישבתם לבטח עליה. ולא תשארו חרפת רעב בגוים⁶⁷, שלא תצטרכו ללקח בארצותם לקנות התבואה⁶⁸.

יט

63. כלומר, בעלי ערך תזונתי עשיר.
 64. הכוונה לעומר לגולגולת של מן במדבר, שאין מבחינים בין גולגולת של מבוגר האוכל הרבה לגולגולת של קטן האוכל מעט.
 65. פרשת א' פרק א' (ז): "ואכלתם לחמכם לשובע" - אין צריך לומר שיהא אדם אוכל הרבה ושבע (זה אינו ברכה - חפץ חיים), אלא אוכל קמעה והוא מתברך במעיו (עכ"ל).
 סעיף זה על הברכה האיכותית תזונתית בפירות בא אחרי סעיף א' העוסק בברכה הכמותית בכל פרי ופרי (עד שנעשו חטים ככליות ושעורים בגרעיני זיתים ועדשים כדינרי זהב, וצרו מהם חכמים והניתוחם לדורות הבאים להודיע כמה

החטא גורם - ועיין בזה במשך חכמה ד"ה ונחתי גשמיכם בעתם). הרי שלוש אפשרויות של ברכה. א. פירות רבים כלומר יכול גדול ומבורך. ב. פירות גדולים ומשובחים - כל פרי ופרי. ג. פירות בגודל רגיל, בעלי איכות תזונתית מיוחדת. על הסוג השלישי מדבר רבינו בעקבות התורת כהנים. אולם הידש רבינו בלשונו 'רבי מזון', שאין הכוונה לנס שיקרה בתוך המעיים של האוכל. הנס הוא בעצם האיכות התזונתית המיוחדת של הפירות, וממילא אכילה מועטת מספקת לחת לאדם את התזונה שלו. 66. מפשטות לשון רבינו משמע שווה ברכה בשנה השישית דוקא, כי אם כך היה במשך כל השנים, מדוע ישאלו "מה נאכל" (פסוק כ). זה תואם את פירושו של כל הפרשה, שמתחילת הפרק ועד פסוק כד עוסק בעניני שמיטה ויובל (עיין ביאורנו לפסוק יח). 67. כי ענין גלות כבר אמור בפסוק יח, אלא שלא יחסר לכם אוכל בשנת השמיטה, כאשר ממילא תצטרכו לצאת מן הארץ באופן ארעי כדי להשיג מזון. 68. בפסוק יח הדגש (טעם מפסיק טפחא) הוא "על הארץ", ולכן מפרש שמדובר על גלות. בפסוקנו הטפחא היא על "לבטח", ולכן מפרש שמדובר על ההרגשה בהיותנו בארץ, שלא נסכול חרפת רעב.

בהר

אלות

1. מה מביא את פרשנו להדגיש כאן שהכרעה הינה בעצם תלונתי עשיר ולא בהכרעה אוכלת?
2. איך הדומא של הצורח במן במדבר מסייגת לו?
3. פרשנו - המחפש תמיד את הפסע יותר - מלמדנו ככאן כי איכות חסופה יותר מכמות, מה מדריכו לכך?
4. שלוש אפשרויות להכרעה, מה הן ומה ההבדל המצוי והרציוני ביניהן?
5. למה הכרעה הינה דוקא פניה השייכת ולא פניה השמיטה עצמה?
6. מאיזו חרפת רצף הוא רוצה להצילנו?

* * *

ד. רמב"ן.

פרק כה' פסוק לו:

(לו) נשך ותרבות. חד שוית"י רבנו. ולעבור עליו בסני לאוק. לטון רשיה ולפי פשוטו נראה בעיני כי הנשך הוא שילוני מנה ליתן לו ברביתו חמשת שקלים יי בכל שנה. ויקרא כן בעבור כי אחריתו כנחש ויך יי. שמבצבץ יציקה. התרבות הוא שילוני עד זמן פלוני ואז יפרענו ויתן לו רבית חמשה שקלים. יאין בו רבית אחר הזמן ההוא יי. כי זה איננו נושך שלא יעלה יותר מן הסך ההוא אבל הוא רבית ילכך אמר את כספך לא תתן לו בנשך ובטרבית לא תתן אכלך. כי המנהג להלוות את הכסף בנשך בכל שנה יתן כך. והאיכל יליו עד הקציר יאז יפרענו מגרנו בתוספת קצוב יי.

אלות

1. חז"ל קצצו כי מדובר באותו דבר רק מחויבים פני לאוויט, למה ומה הרציון ככך?
2. פרשנו מנסה להסביר הבדלים, התוכל להסבירו?
3. מה לדעתו יותר חמור ולמה?

* * *

ה. תוספת ברכה.

פרק כה' פסוק לט:

ובי ימוד אחיד עמך ונמכר לך (כ"ה ל"ט)
 הלשון "עמך" כאן אינו מתבאר. ויתכן, כי מצינו הלשון "עם" מורה על השתתפות בעזר ובחלק במצב זולתו, כמו בשמואל ב' (ג' י"ב), חנה ידי עמך להסב אליך את כל ישראל והכונה. שיעזור לו בזה ויקח חלק בעניונו. וכן בתהלים (פ"ט כ"ב), אשר ידי תכון עמך והרבה כהנה. וכאן הכונה. דבזה שמטה ידו של אחיד, יש לך חלק וסיוע, כלומר, כי אתה אשם בדבר שנמוך ונמכר, כי לא החזקת בו בזמנו טרם שבא למצב כזה להמכר לעבד, ונחשב לך זה כמו אתה הסיבות בדבר, זהו באור הלשון "עמך".

אלות

1. קרא שוב את הפסוק, מה קושי מוצא פרשנו והיש לך מצנה אחר?
2. פרשנו מחפש את הצד הרציוני, וקובע כי יש לך: "חלק וסיוע", פירוש עם אמה ועם יכולת לצלוח, תסביר.
3. התוכל להביא ראיה נוספת על שימוש "צמק" כהוכחה לשומכות מרובה יותר?

* * *